

Mgr. Jan Z d y c h i n e c :

Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století.

Disertační práce.

Posudek.

titik : mapy
Discreaule : statistický průběh - 15/16
a dokeumenty - 15/16
mapy!

Práce Mgr. Jana Zdychince *Ženské kláštery Horní Lužice* se jeví již na první pohled jako disertace ke získání titulu PhD značně rozsáhlá. Má celkem 613 stran, z toho 537 stran textu s poznámkami, zbytek tvoří anglické a francouzské resumé, slovníček místních názvů, soupis pramenů a literatury, přílohy písemné, mapky a 7 obrazových příloh. Je věnována osudům ženských cisterciátských klášterů Mariensternu (Marijina Hvězda), který leží na sever od spojnice Budyšina a Kamence, a Marienthalu mezi Žitavou a Zhořelcem, a kláštera řádu magdalenitek v Lubani (něm. Lauban) na východ od Lužické Nisy, tedy dnes v Polsku.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, z nichž první dvě jsou věnovány rozboru literatury a pramenů, další dvě se zabývají vývojem Horní Lužice v krizovém období po nástupu luterské reformace v 16. a 17. století a dvě poslední jsou věnovány vnitřnímu životu uvedených tří ženských klášterů, které se v náporu reformace udržely jako katolické instituce a ovlivnily tak další vývoj v oblasti.

Podkladem práce je výzkum širokého okruhu pramenů v archivech lužických, českých i vídeňských. Autor, jak sám uvádí, jej zaměřil na prameny k institucionálním vztahům klášterů, tzn. k jejich vztahům k nadřízeným orgánům katolické církve (k míšenskému biskupství, budyšínské administratuře, budyšínské kapitule i děkanovi, pražskému arcibiskupství i k nadřízeným orgánům řádovým, které po odeznění první vlny reformace začaly uplatňovat svůj dohled nad kláštery) i k nově ustaveným institucím luteránským, dále pak k orgánům státní moci (český král, fojtové a stavovské orgány Horní Lužice, saský kurfiřt, městské rady) a konečně v opačném směru k institucím v jistém smyslu klášterům podřízeným (faráři, případně luteránští kazatelé patronátních kostelů, klášterní fojtové, klášterní probošti, kaplani, zpovědníci).

V rámci titulem uvedeného záměru dosáhl výzkum pramenného materiálu stanoveného cíle. Především třetí a čtvrtá kapitola podávají konkrétní obraz postupu reformace v Horní Lužici i zápasu katolických institucí (a v tomto rámci i uvedených ženských klášterů) proti reformačnímu náporu. Práce ukazuje protikladné působení českých státních orgánů za vlády prvních Habsburků, které nebyly schopny účinných kroků proti reformaci a na druhé straně poškozovaly kláštery vymáháním dávek na války proti Turkům,

jež podlamovaly jejich ekonomickou sílu a tím i jejich pozici vůči reformovanému okolí. Nedostatečná podpora klášterů, ale zároveň přece jen existující vazby s Prahou vytvářely situaci, ve které se zrodila podoba vynucené, ale reálně existující koexistence a jisté tolerance mezi jednotlivci i institucemi obojího vyznání. Působila pak – i když dotčena porážkou stavovského povstání v roce 1547 – ještě i v druhé polovině 16. století. Teprve vliv papežských poradců u pražského dvora vynutil na konci století protireformační zásahy a umocnil napětí mezi konfesemi.

Pokud jde o vnitřní vývoj v uvedených ženských klášterních komunitách, jsou v práci sledovány převážně postoje a jednání abatyší, protože jen ony komunikovaly osobně i písemně s nadřízenými institucemi i s představiteli měst sousedících s kláštery a s reprezentanty klášterům podřízených institucí. O jejich vztahu k poddaným stejně jako o klášterním hospodářství se dovídáme jen sporadicky.

Obsáhlý výklad poreformačního vývoje v Horní Lužici pokládám za nejcennější přínos práce. Závěrečné kapitoly o vnitřním životě klášterů už nepřinášejí do nastíněného obrazu mnoho nového. Vlastní klášterní komunity byly nepočtené a přírůstky v nich v dané době ojedinělé. Autor však nenašel na druhé straně doklady o masovém odchodu z klášterů, jaké tehdy zcela likvidovaly komunity mužských žebravých řádů. Zvýšený tlak v potridentském období na zpřísnění norem klášterního života ukazuje v obraze posledních kapitol na nepochopení situace lužických klášterů u expertů vysílaných papežskou stolicí nebo ústředím cisterciátského řádu. Autor konstatuje projevy odporu v ženských klášttech k uzavírání do klauzury a tvrdším kontrolám shora.

V souvislosti s obrazem vnitřního života klášterů v závěrečných kapitolách je třeba uvést, že širokou koncepci jeho výzkumu, kterou naznačuje úvodní kapitola, věnovaná především shrnutí poznatků francouzské historické literatury o problémech ženských řádových komunit, nebylo možno zdaleka uplatnit u lužických klášterů pro nedostatek pramenů k nastíněným otázkám. Bylo by asi lépe, kdyby byly v úvodu sledovány hlavně názory na ty otázky, na které dává lužický pramenný materiál své specifické odpovědi. Celý bohatý a jistě cenný rozbor literatury s bibliografií by mohl být užít jako exkurz nebo samostatná publikace.

I v některých pasážích kapitol, které shrnují výsledky pramenného výzkumu se základní linie podání široce rozbíhá do výkladu analogií, které se stávají zpracováním samostatných témat (Osek, Pohledy, do jisté míry i Neuzelle, i když zde nejde pouze o analogii, ale i o přímou souvislost s ženskými kláštery). Přes tyto rozsáhlé odbočky a ve třetí kapitole obdobně rozsáhlý návrat do předreformační minulosti klášterů sleduje práce

